

Άννα-Μαρία Σιγάνη, Υποψ. Δρ. (ΕΚΠΑ), MA Digital Humanities (UCL)

Ποιος φοβάται το ψηφιακό περιεχόμενο στη Νεοελληνική Φιλολογία;

Οι ψηφιακές τεχνολογίες όχι μόνο διευκολύνουν την αναζήτηση, τον εντοπισμό και την πρόσβαση στο πρωτογενές υλικό της έρευνάς μας, αλλά κυρίως μας χορηγούν εργαλεία και μεθόδους προκειμένου να ανανεώσουμε ριζικά τη φυσιογνωμία και την ποιότητα των επιστημονικών μας πρακτικών κι ερωτημάτων. Στην παρουσίαση αυτή, με αφορμή αντίστοιχες εξελίξεις στον διεθνή χώρο των Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Σπουδών και πιο ειδικά των Ψηφιακών Λογοτεχνικών Σπουδών (Digital Humanities / Digital Literary Studies), θα επιδιώξω να κάνω μια σύντομη κι ενδεικτική παρουσίαση ψηφιακών εργαλείων και τεχνικών, με τα οποία το επιστημονικό αντικείμενο της Νεοελληνικής Φιλολογίας δύναται να εμπλουτιστεί και, ταυτόχρονα, να συζητήσω μια σειρά από δεξιότητες που ο σημερινός νεοελληνιστής φιλόλογος καλείται να διαθέτει προκειμένου να χρησιμοποιήσει αυτές τις τεχνολογίες όχι μόνο ως χρήστης αλλά κυρίως ως παραγωγός ψηφιακού περιεχομένου. Πώς ασχολούμαστε στο ψηφιακό πια παράδειγμα με τους κλάδους της βιβλιογραφίας, της εκδοτικής, της λογοτεχνικής ιστορίας και της ερμηνείας της λογοτεχνίας και, επιπλέον, με ποιους τρόπους μπορούμε να (εκ)συγχρονίσουμε τα παραδοσιακά μοντέλα της έρευνας, της διδασκαλίας και της δημοσίευσης στη Νεοελληνική Φιλολογία;

Βασίλης Βασιλειάδης, Δρ. Νεοελληνικής Φιλολογίας, Ερευνητής στο Τμήμα Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας

Οι νέοι ψηφιακοί πόροι του ΚΕΓ για τη φιλολογική έρευνα και τη διδασκαλία. Η ακανθώδης διαδρομή από το έντυπο στο ψηφιακό

Παρουσιάζονται εισαγωγικά και συνοπτικά οι ψηφιακές εκπαιδευτικές εφαρμογές Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, για την ιστορικό-γραμματολογική προσέγγιση της λογοτεχνίας, Λογοτεχνία και πόλεις, λογοτεχνικές διαδρομές στην ιστορία και τους τόπους σύγχρονων πόλεων, Ιστορία και Λογοτεχνία, για τη λογοτεχνική πραγμάτευση ιστορικών συμβάντων και περιόδων. Αναφέρονται οι ψηφιακοί πόροι που βρίσκονται υπό κατασκευή: το Σκριπτόριο, για τη δημόσια μεταβυζαντινή λογοτεχνία, και οι Σελιδοδείκτες, πολυμεσικός οδηγός για την ανάγνωση της λογοτεχνίας. Η εισήγηση επικεντρώνεται στην ψηφιακή διαμόρφωση και λειτουργία της έντυπης Βιβλιογραφίας Κ.Π. Καβάφη που εκπονείται στο ΚΕΓ. Θίγονται μεθοδολογικοί προβληματισμοί για τη μεταφορά της έντυπης στην ψηφιακή εκδοχή, θέματα οργάνωσης των έντυπων βιβλιογραφικών πληροφοριών σε ηλεκτρονική βάση δεδομένων και συστηματικής εισαγωγής μεταδεδομένων, και θέματα λειτουργικής δομής της ηλεκτρονικής βιβλιογραφίας. Εξετάζονται οι περαιτέρω δυνατότητες που προσφέρει το νέο ψηφιακό περιβάλλον μέσω της συνδυαστικής αναζήτησης πληροφοριών, της προοπτικής εμπλουτισμού του από τις στοχευμένες αναζητήσεις των χρηστών και την ανάρτηση των αποτελεσμάτων τους ως πρόσθετων επιμέρους βιβλιογραφικών καταλόγων, καθώς και της διασύνδεσης με τεκμήρια, εργαλεία και κείμενα ψηφιακά διαθέσιμα στο διαδίκτυο.

Μαρία Ακριτίδου, Υποφ. Δρ. Νεοελληνικής Φιλολογίας (Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου) – εκπαιδευτικός, αποσπασμένη ερευνήτρια στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας

Οι νέοι ψηφιακοί πόροι του ΚΕΓ για τη φιλολογική έρευνα και τη διδασκαλία. Ανάπτυξη, προβλήματα και προοπτικές ή «Σκαρφαλώνοντας λέξεις όπως μian ανεμόσκαλα»

Το περιβάλλον της *Ανεμόσκαλας* αποτελεί ένα ψηφιακό corpus νεοελληνικής ποίησης του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα· το έργο ποιητών δίνεται ολόκληρο, επιμελημένο εξ αρχής και εκσυγχρονισμένο, ενώ η σήμανση με την οποία εντάχθηκε στη βάση δεδομένων επιτρέπει την ad hoc δημιουργία καταλόγων λέξεων (λημματικών αλλά και σημασιολογικών) αλλά και την αναζήτηση με μια σειρά από ειδικά κριτήρια (αναζήτηση μόνο σε μεταφράσεις, μόνο στα motti, συνδυαστική αναζήτηση λέξεων σε παραπάνω από έναν ποιητές κλπ.). Στην εισήγηση θα συζητηθούν ζητήματα ανάπτυξης ενός ψηφιακού λογοτεχνικού σώματος νεοελληνικών κειμένων και συγκεκριμένα προβλήματα και προοπτικές που θέτει η ανάπτυξη της ψηφιακής *Ανεμόσκαλας*.

Νότης Τουφεξής, Δρ. Φιλολογίας, Ανεξάρτητος Ερευνητής

Ο φιλόλογος ως δημιουργός ψηφιακού περιεχόμενου: δεκάλογος βέλτιστης πρακτικής

Ποτέ δεν ήταν τόσο εύκολο να δημιουργήσει κανείς ψηφιακό περιεχόμενο, όσο σήμερα. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη των φορητών υπολογιστών χωρίς πληκτρολόγιο (tablets, smartphones) καθώς και στην παράλληλη (επειδή γίνεται μέσω τέτοιων υπολογιστών) διείσδυση του διαδικτύου στην καθημερινότητα όλο και περισσότερων ανθρώπων. Για όλο και περισσότερους ανθρώπους η αντικατάσταση παραδοσιακών μέσων δημοσίευσης από ψηφιακά υποκατάστατα φαντάζει έτσι φυσιολογική και γίνεται, επομένως, αναπόφευκτη. Το ψηφιακό περιεχόμενο θα παίζει όλο και σημαντικότερο ρόλο για όλο και περισσότερους ανθρώπους στο άμεσο μέλλον. Ποιος θα δημιουργήσει καινούργιο και θα διαχειριστεί το υπάρχον ψηφιακό περιεχόμενο; Με ποιους όρους και ποια κριτήρια; Στην ανακοίνωσή μου θα επιχειρηματολογήσω υπέρ του φιλόλογου ως έναν από τους κατ' εξοχήν υπεύθυνους για τη δημιουργία ψηφιακού περιεχόμενου και θα περιγράψω ένα δεκάλογο βέλτιστης πρακτικής με βάση συγκεκριμένα παραδείγματα από την προσωπική μου εμπειρία.

Τίτλια Δημητρούλια, Επίκουρη Καθηγήτρια θεωρίας και πράξης της μετάφρασης (ΑΠΘ)

Διονύσης Γούτσος, Αναπληρωτής Καθηγητής Κειμενογλωσσολογίας (ΕΚΠΑ)

Τα σώματα κειμένων στη μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας

Η παρούσα ανακοίνωση επιδιώκει να παρουσιάσει τις δυνατότητες που προσφέρει η Γλωσσολογία Σωμάτων κειμένων στη φιλολογία και ειδικότερα στη μελέτη της λογοτεχνίας. Ως δομημένες συλλογές κειμένων με συγκεκριμένες αρχές και ειδικό σκοπό, τα Σώματα κειμένων βρίσκονται σήμερα στο επίκεντρο της έρευνας στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές επιστήμες, καθώς επιτρέπουν α) τη διαχείριση μεγάλου όγκου δεδομένων με στόχο τη μετατροπή τους σε γνώση, β) νέες έρευνες που φωτίζουν διαφορετικά τις ως σήμερα αντιλήψεις μας, τόσο για συγκεκριμένα κείμενα όσο και για την ιστορία της λογοτεχνίας. Η έλλειψη ψηφιακού περιεχόμενου στα ελληνικά αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη των ψηφιακών λογοτεχνικών σπουδών και για τον λόγο αυτό θα αναφερθούμε αναλυτικά σε

πρακτικά ζητήματα συγκρότησης σωμάτων κειμένων και ψηφιοποίησης εν γένει, καθώς και σχετικές εφαρμογές: με χρήση απλών προγραμμάτων ελεύθερου λογισμικού, θα δείξουμε τη συγκρότηση σωμάτων κειμένων και παραδείγματα λεξικομετρικών αναλύσεων, στο πλαίσιο της υφολογίας-υφομετρίας, της κοινωνιολογίας της λογοτεχνίας, της συγκριτικής γλωσσολογίας και γραμματολογίας, της μετάφρασης κ.λπ.

Bart Soethaert, επιστημονικός συνεργάτης στο Κέντρο Νέου Ελληνισμού (CeMoG) του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου (FU Berlin), υπεύθυνος για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων ηλεκτρονικής μάθησης (*Spracherwerb des Neugriechischen, Didaktik der neugriechischen Literaturgeschichte*)

Ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Το openLIT ως εργαλείο μάθησης και διδασκαλίας της INEL στο Freie Universität Berlin

Εναλλακτικά προς την κανονικοποίηση των πληροφοριών σε (άλλη) μια συνεχή αφήγηση, αλλά επίσης προς τον πληθωρισμό του ψηφιακού εγκυκλοπαιδισμού, το wiki *openLIT* της Έδρας Νεοελληνικών Σπουδών στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου υποδέχεται την «ιστορία» της νεοελληνικής λογοτεχνίας (INEL) ως μια μη γραμμική, ανομοιογενή και πάντοτε ανολοκλήρωτη ιστορία συσχετίσεων. Αφορμώμενο από τη διαπίστωση ότι τη «γνώση» της INEL δεν την *έχουμε* ποτέ, αντίθετα *εργαζόμαστε* αενάως σε αυτήν, το ηλεκτρονικό εργαλείο μάθησης και διδασκαλίας της INEL προσκαλεί τους φοιτητές να γίνουν παραγωγικοί αναγνώστες της και εντάσσεται ως «Didaktik der neugriechischen Literaturgeschichte» στη γενικότερη προσπάθεια της Έδρας για την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών στην πανεπιστημιακή προπτυχιακή και μεταπτυχιακή διδασκαλία.

Νεφέλη Χατζηδιάκου, Κοινωνικός Ανθρωπολόγος, MSc, Μονάδα Ψηφιακής Επιμέλειας, Ερευνητικό Κέντρο «Αθηνά»

Λεωνίδας Παπαχριστόπουλος, Υποψήφιος Διδάκτωρ Τμήματος Αρχαιονομίας-Βιβλιοθηκονομίας, Μονάδα Ψηφιακής Επιμέλειας, Ερευνητικό Κέντρο «Αθηνά»

Φιλολογία και Ψηφιακές Ερευνητικές Υποδομές: Από τη θεωρία στην πράξη

Το δίκτυο ΔΥΑΣ στο έργο «Δημιουργία Δικτύου Υποδομών για την Έρευνα στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες» έχει αναλάβει να συγκροτήσει και να ενισχύσει την κοινότητα των ανθρωπιστικών σπουδών μέσω της διάχυσης τεχνογνωσίας, της πληροφόρησης, της καταγραφής και παρακολούθησης του δυναμικού του χώρου, ενώ ταυτόχρονα εστιάζει τη δράση του στην ανάπτυξη υπηρεσιών υποδομής που θα τον υποστηρίξουν. Η Μονάδα Ψηφιακής Επιμέλειας (Ερευνητικό Κέντρο «ΑΘΗΝΑ») ως μέλος του δικτύου ΔΥΑΣ αναπτύσσει υπηρεσίες διαλειτουργικότητας, ψηφιακής επιμέλειας, μακροπρόθεσμης ψηφιακής διατήρησης και υπηρεσίες αποθετηρίου, καθώς επίσης πρότυπα, οδηγίες και εργαλεία για τη σύνθεση τέτοιων υπηρεσιών. Στόχος της παρουσίας είναι η ενημέρωση του κοινού για την προσπάθεια που βρίσκεται σε εξέλιξη και η ευαισθητοποίησή του για συμμετοχή στη διαμόρφωση μίας ενεργής κοινότητας.

Τάκης Καγιαλής, Αναπληρωτής Καθηγητής Νέας Ελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Διευθυντής Εργαστηρίου Νέας Ελληνικής Φιλολογίας - Επιστημονικός υπεύθυνος του επιμορφωτικού προγράμματος «Νεοελληνική Λογοτεχνία και Ψηφιακές Τεχνολογίες»

Ψηφιακές απορίες ενός νεοελληνιστή

Η εισήγηση επικεντρώνεται σε ερωτήματα γύρω από τους όρους και τις προοπτικές της ερευνητικής αξιοποίησης του φιλολογικού ψηφιακού περιεχομένου που έχει παραχθεί και είναι διαθέσιμο στο ελληνικό διαδίκτυο. Στο πλαίσιο της εισήγησης θα επιχειρηθεί και μια σύντομη παρουσίαση του επιμορφωτικού προγράμματος «Νεοελληνική Λογοτεχνία και Ψηφιακές Τεχνολογίες», που προσφέρεται από το Εργαστήριο Νέας Ελληνικής Φιλολογίας σε συνεργασία με το Κέντρο Δια Βίου Μάθησης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Γιάννης Δούκας, υποψήφιος διδάκτορας Digital Arts & Humanities, (NUI Galway), MA Digital Humanities (King's College London)

“Make it new”: Ποίηση και ψηφιακές φιλολογίες

Στο πλαίσιο της παρουσίασής μας, θα εξετάσουμε επιλεγμένες διαδικτυακές πηγές, και συγκεκριμένα ψηφιακές εκδόσεις ποιητικών έργων, με σκοπό να αναδείξουμε τις διαφορετικές προσεγγίσεις που ακολουθούνται κατά την εφαρμογή μεθόδων και τεχνικών της ψηφιακής φιλολογίας σε σώματα κειμένων, αλλά και σε πολύμορφες συλλογές. Η προσέγγισή μας θα αφορά την γενική παρουσίαση της κάθε πηγής, την ανάλυση των βασικών εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν και την αξιολόγηση του τελικού αποτελέσματος, σε ό,τι αφορά ζητήματα παρουσίασης, λειτουργικότητας, μακροπρόθεσμης χρήσης και εξελιξιμότητας του κάθε εργαλείου.

Προκειμένου να υπάρξει ομοιογένεια, δυνατότητα αντιπαράβολής του υλικού και αναλογία ως προς το περιεχόμενο, επιλέχθηκαν προς εξέταση οι ακόλουθες τέσσερις πηγές, που ανήκουν όλες στον χώρο της αγγλόφωνης ποίησης (κατά χρονολογική σειρά):

- Open Source Shakespeare (<http://www.opensourceshakespeare.org/>)
- The William Blake Archive (<http://www.blakearchive.org/blake/>)
- The Walt Whitman Archive (<http://www.whitmanarchive.org/>)
- Dickinson Electronic Archives (<http://www.emilydickinson.org/>)

Φίλιππος Κατσάνος, Υποψ. Δρ. Συγκριτικής Γραμματολογίας (Paul Valéry-Montpellier III – Παν. Πατρών), Master 2 (École Normale Supérieure de Lyon)

“Culture médiatique”, προσδιορισμός και χρησιμότητα του όρου για τις ανθρωπιστικές σπουδές : η περίπτωση του Médias19

Το Médias19 ξεκίνησε το 2011 και είναι αποτέλεσμα συνεργασίας πανεπιστημιακών από τη Γαλλία και τον Καναδά υπό την επίβλεψη των καθηγητών Guillaume Pinson (Université de Laval, Montréal) και Marie-Eve Thériault (Université Paul Valéry–Montpellier III). Πρόκειται για έναν παγκόσμιο ιστότοπο γύρω από τον τύπο, τη δημοσιογραφία και γενικότερα όλες τις πτυχές της *media culture* του 19^{ου} αιώνα. Στο Médias19 δημοσιεύονται κριτικές εκδόσεις κειμένων, άρθρων, μυθιστορημάτων, δοκιμίων του 19^{ου} αιώνα που έχουν ως θέμα τη δημοσιογραφία (τμήμα « Éditions »). Σταδιακά δημοσιεύεται επίσης για πρώτη φορά έκδοση λεξικού γαλλόφωνων δημοσιογράφων του 19^{ου} αιώνα (τμήμα « Notices

biographiques »). Το Medias19 παρέχει επίσης πρόσβαση σε επιστημονικές δημοσιεύσεις ειδικευμένων ερευνητών που καλύπτουν διάφορα θέματα γύρω από τη *media culture* (τμήμα « Publications »).

Δέσποινα Γκόγκου, Βιβλιοθηκονόμος (ΒΚΠ), ΜΑ στη Νεοελληνική Φιλολογία (Παν. Πατρών)

**Μαρία Χαρίτου, ΜΑ στη Νεοελληνική Φιλολογία (Παν. Πατρών), φοιτήτρια
Αρχαιονομίας-Βιβλιοθηκονομίας-Μουσειολογίας**

*Η ευρετηρίαση περιοδικών στο ψηφιακό περιβάλλον: η περίπτωση
του Μπουκέτου και της Υδρίας*

Η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Πατρών λειτουργεί από το 2006 τις ψηφιακές συλλογές «Κοσμόπολις» και «Πλειάς», στις οποίες περιλαμβάνεται ευρετηριασμένο το πλήρες περιεχόμενο 48 περιοδικών του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Τελευταίες προσθήκες στη συλλογή «Πλειάς» αποτελούν τα περιοδικά *Μπουκέτο* (α' περίοδος: 1924-1935) και *Υδρία* (1973-1985). Το *Μπουκέτο* είναι ένα περιοδικό ποικίλης ύλης με πλούσιο λογοτεχνικό περιεχόμενο και η *Υδρία* ένα επαρχιακό λογοτεχνικό περιοδικό, προσανατολισμένο στην ποίηση και τη μελέτη της ελληνικής γλώσσας. Στην παρουσίαση αυτή, θα επιχειρήσουμε μία πρώτη προσέγγιση στα προβλήματα που εγείρει η ευρετηρίαση περιοδικών. Θα γίνει αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά των δυο περιοδικών που τα καθιστούν σημαντικά για την αξιοποίησή τους από τη ΒΚΠ. Επιπλέον, θα παρουσιαστούν οι αλλαγές και προσθήκες που πραγματοποιήθηκαν στην υπάρχουσα πρακτική επεξεργασίας των μεταδεδομένων των ψηφιακών συλλογών της ΒΚΠ, προσπαθώντας να ελαχιστοποιηθούν τα προβλήματα ανακολουθιών και συνοχής, καθιστώντας το περιεχόμενο πιο πρόσφορο στην φιλολογική έρευνα.